

Almanac de Interlingua

Numero 45 – Septembre 2013

Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

Annabel Lee

Un poema per Edgar Allan Poe traducte del anglese per Patricio Negrete.

Ultime poema complete composite per le statounitese Edgar Allan Poe, *Annabel Lee* explora le amor que le poeta senti per un belle femina desde lor infantia e mesmo post que illa es morte. On specula que le musa inspirante iste poema es Virginia (al sinistra), le sposa de Edgar. Scripte in 1849, le obra appare publicate in le edition de januario 1850 del *Sartain's Union Magazine of Literature and Art* (al dextra), de Philadelphia, poco post le morte del autor.

Ante multe e multe annos,
In un regno apud le mar,
Que un dominicella ibi viveva qui vos pote cognoscer
Per le nomine de Annabel Lee;
E iste dominicella viveva con nulle altere pensamento
Que amar e esser amate per me.

Io esseva un infante e illa esseva un infante,
In iste regno apud le mar;
Ma nos amava con un amor que esseva plus que amor – Io e mi Annabel Lee;
Con un amor que le alate angelos del celo
Invidiava la e me

E isto esseva le ration que, ante longemente,
In iste regno apud le mar,
Un vento sufflava ab un nube, frigidante
Mi belle Annabel Lee;
Assi que su nobile parente veniva
E me la portava via,

Pro recluder la in un sepulchro
In iste regno apud le mar.

Le angelos, non tanto felice in le celo,
Invidiava la e me –
Si! – illo esseva le ration (tote le homines sape,
In iste regno apud le mar)
Que le vento veniva ab le nube in le nocte,
Frigidante e occidente mi Annabel Lee.

Ma nostre amor illo esseva tanto plus forte que le amor
De illes qui esseva plus vetule que nos –
De multes tanto plus sage que nos –
E ni le angelos in le alte celos,
Ni le demones infra le mar,
Potera jammais separar mi anima ab le anima
Del belle Annabel Lee.

Pois le luna nunquam brilla sin portar me sonios
Del belle Annabel Lee;
E le stellas nunquam se eleva ma io senti le lucente oculos
Del belle Annabel Lee;
E assi, tote le nocte, io jace apud le latere
De mi amate – mi amate – mi vita e mi sposa,
In le sepulchro ibi apud le mar,
In su tumba apud le sonante mar.

Revolution postpapiro

Socrates habeva torto. Appreciator del language oral, ille credeva que solo le dialogo, le rhetorica e le discurso stimulava le questionamento e le memoria, le camminos verso le cognoscentia le plus profunde. Post le invention del vocales, totevia, le scriptura se disseminava per tote Grecia, e Socrates timeva que le juvenes atheniese perderea le habito de racionar. In le dialogo *Phedro*, per su plus famose discipulo Platon, le personage Socrates dice que le scriptura da al discipulos non le veritate, ma un apparentia del veritate. Le philosopho pensava que le transition del language oral a lo scripte esserea un revolution. E illo de facto lo esseva, ma in un direction diverse de lo previste per ille: le scriptura permitteva al civilisation occidental un splendide salto intellectual.

Vinti-cinque centennios plus tarde, un altere revolution pote esser in curso. Le transition del cultura scripte a lo digital representa un cambio de fundamento. Le forma physic de un texto sur un papyro del anno 3000 ante Christo o sur un folio de papiro del jornal de heri non es distincte in essentia. Il ha un differentia de qualitate e claresa, certo, ma le superficie sur que le scriptura se appoia es similimente malleabile. In le “era digital”, le experientia visual e tactile es completamente altere.

Il face centennios que, post argilla, papyro e pergamena, le humanitate ha transmise cognoscentia per medio del papiro. Del libros manuscripte per le monachos

medieval al documentos inviate per fax, il esseva sempre papiro. Con le palmtop del 1990s, on ja poteva leger sur un schermo de crystallo liquide. Post veniva le laptop, le smartphone, le tablet, le e-book... e desde 2011 le libreria Amazon ha vendite plus libros digital que physic. In paisas como Germania e Regno Unite, le gente ja ha lecte plus sur schermo que sur papiro. Il es le plus grande intervention technologic que le libro ha suffrite desde Gutenberg, qui inventava le typos mobile 500 annos retro.

Acto usque ora sollitari, le lectura deveni interactive. Le usatores de Kindle pote sublinear passages, que essera visualisate per altere lectores del mesme libro electronic. On pote identificar e contactar iste “co-lectores”, developpante lo que Bob Stein, recercator sur le futuro del libro, ha appellate “lectura e scriptura social”. Il ha surgite anque le “libros inricchite” per musica, photographia e video. Le edition britannic inricchite de *The adventures of Sherlock Holmes* emitte critos, tonitros e ventos ululante a mesura que le lector avanta per su paginas. Un edition de *On the road* offere mappa, biographia, photos e un audio de dece-septe minutas in que le autor Jack Kerouac lege su proprie parolas.

Mesmo le mente del lectores es monitorate per Amazon, Apple e Google, que registra qual libros tu ha lecte, quante paginas per vice, e in quante tempore. Le catena statounitese Barnes & Noble ha collecte datos de su Nook e ja sape que le libros non-fictional se lege de maniera intermittente, contrario al novellas, e que le lectores de historias policiari es plus avides que les de fiction litterari. Con iste information, le editores providera lor magazines con obras al gusto del publico – o al minus del grande publico, celle que provide le lucros. Un movimento surgite in le Statos Unite defende le privacitate del lector e reclama leges que prohibe le editores de spionar le activitate de lectura del usuarios de apparatus electronic.

Le officio de scriptor tamben passa per un metamorphose. Alcun editores lancea un version preliminar online del libro e demanda al lectores de dar suggestiones de melioramento. Postea le autor reforma su texto e on ha finalmente un obra definitive secundo le gusto del majoritate del “pre-lectores”. Le editora digital Coliloquy, aperte ante circa un anno, propone libros collective o “social”, in que tote le elementos litterari obedi al preferentia del majoritate del clientes – mesmo le apparentia physic del personages debe esser electe democraticamente.

Infelicemente pro le autores, le mundo digital es veloce. Un historia debe causar impacto ab initio. “Il debe haber sanguine sur le pariete ja in le secunde paragrapho”, commenta le critico litterari Lev Grossman, del revista statounitese *Time*. Le casas editorial ora demanda que le autores de suspense e mysterio produca duo libros per anno, e non plus un como antea, perque un scriptor non pote allontanar se del mercato per longe tempore. Con plus de offerta, totevia, le scriptores ha viste lor remuneration decrescer, durante que Amazon es accusate de vender libros virtual a minus que le precio de costo a fin de exterminar librerias concurrente e dominar le mercato digital.

Cinque mille annos inventante como e ubi scriber

Le sumerios attinge le stato le plus avantiate de lor scriptura cuneiforme verso 4000 annos ante Christo. Illes e le babylonios scribe sur tabulettas de argilla, durante que le egyptios usa rolos de papyro.

Le prime alphabeto es inventate pro le linguas semitic verso 2000 a.C. On scribe solmente le consonantes, e un texto ha iste aspecto: **TTLPRSNSPRNTRVLSPR.**

Mille annos plus tarde, le grecos adapta le alphabeto semitic a lor lingua e inventa le vocales: **TOTELEPERSONASPERNATURAVOLESAPER.**

Aristophanes de Byzantio (257-180 a.C.), le bibliothecario del Museo de Alexandria, crea le prime signos de punctuation: **TOTELEPERSONAS, PERNATURA, VOLESAPER.**

Per le anno 300, le percaminio facte con pelle de oves e capras substitue le papyro. Le clerico e poeta angese Alcuino de York (732-804) crea un scriptura calligraphic que distingue inter litteras majuscule e minuscule: **Totelepersonas, pernatura, volesaper.**

Le scribas medieval comencia a separar un parola del alteres, e on attinge le currente forma de scriptura: **Tote le personas, per natura, vole saper.**

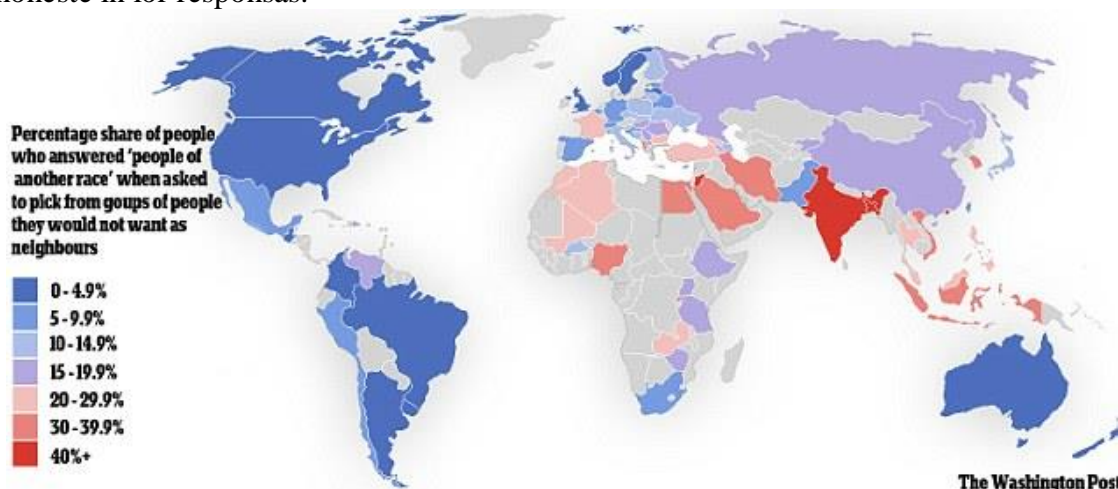
In 1400, le manuscriptos sur papiro ja es commun. Johannes Gutenberg (1398-1468) crea le typos mobile. Con le impression mechanic, es attendite le crescente demanda per libros in le societates industrial, in que anque le feminas sape leger.

Traduction del articulo *A revolução do pós-papel*, per André Petry, publicate in le revista brasilian *Veja* le 19 decembre 2012.

Mapa mundial del racismo

Un studio de tres decennios sur 80 pais indica que le plus tolerantas con le differentias racial pertine al si-nominate civilisation occidental. In Hong Kong, ubi 71,8% del personas recercate respondeva que prefere non haber como vicinos personas de un racia distincte del lore proprie, on trovava le plus alte percentage de intolerantes. In sequentia veni Bangladesh (71,7%), Jordania (51,4%) e India (43,5%). Le Medie Oriente, que ha recepte travaliatores mal qualificate del sud asiatic, es un puncto latente de tensiones racial. In Europa, le pais del west es plus tolerante que los del est – con le notabile exception de Francia, ubi 22,7% rejecta le diversitate del vicinos. In Sudamerica le tolerantia es tambien grande: solmente in Venezuela le rejection se approxima a 20%.

On ha appunctate defectos in le methodologia del recerca. In un periodo tanto extense, le attitude de multe personas pote haber cambiate. Plus, in le Occidente, declarar se racista es politicamente incorrecte, dunque multe occidentales occulta lor sentimento sur iste question. Forsan, le ver constation de iste recerca es que le asiaticos ha essite plus honeste in lor responsas.

Percentage de interviewatos qui respondeva “personas de altere racia” quando on les demandava que typo de gente illes non volerea haber como vicinos.

Le datos proviste in iste notitia se obteneva in un articulo del jornal britannic *Daily Mail*, a que on pote acceder in le adresse <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2325502/Map-shows-worlds-racist-countries-answers-surprise-you.html>.

Linguas ancian reconstruite per programma de computator

Differentemente del assyrio, poc linguas ancian lassava registros scripte, lo que rende multo difficile reconstruer los.

Recercatores ha developpate un software que pote reconstruer linguas morte ante longe tempore. Vermente, illo fabrica protolinguas, le formas linguistic ancestral que dava origine al linguas moderne.

Le systema esseva testate con 637 linguas parlate actualmente in Asia e le Pacifico: on recreava le supposite lingua ancian de que illos totes descende. Del modo como le linguistas travalia hodie, iste procedura es lente e demanda troppo labor. “Il demanda al esseres human troppo tempore pro verificar tote le datos”, dice Dan Klein, professor del Universitate de California in Berkeley. “Il ha milles de linguas in le mundo, cata un con milles de parolas. Solmente post centos de vitas on poterea analysar totes e cruciar le referentias. Le computatores es de grande auxilio con iste carga.”

Le linguas varia gradualmente con le tempore, e “le cambios sonor es quasi sempre regular, assi que tanto un persona como un computator pote identificar patronos”, avantia le doctor Klein. Le procedura consiste in identificar iste patronos de cambio e reverter los, faciente le parolas revolver verso le passato.

A partir de un base de datos de 142 mille parolas, le scientistas recreava un lingua que, illes crede, esseva parlate ante 7000 annos. Tunc illes comparava le resultados del computator con discopertas de linguistas e verificava un coincidentia de 85 per cento. Le machina pote travaliar con un quantitate multo plus grande de datos, ben que su precision non sia tanto alte como lo de un linguista. Klein explica que le systema informatic presenta ancora defectos, que illo non pote analysar reduplicaciones – como *cat* deveniva *kitty-cat*, per exemplo – e altere processos morphologic.

Adaptate de *Ancient languages reconstructed by computer program*, per Rebecca Morelle, publicate in *BBC World Service* le 12 februario 2013.

Espanioles e angleses vole lucrar con “Le Rocca”

Le governmento britannic ha expresse preoccupation con le menacias espaniol de limitar le spatio aeree e imponer un tarifa de 50 euros a tote vehiculo desirante cruciar le frontiera con Gibraltar. Durante le ultime septimanas, le autoritates espaniol ha retardate le proceduras de cruciamento e causate longe caudas, sub justification que le britannicos ha disrespectate le aquas territorial espaniol al jectar blocos de concreto al mar pro crear un barriera corallin al bucca del Mediterraneo. Le tarifa levate servirea dunque a indemnisar le piscatores espaniol per lor perditas economic con iste nove barriera.

Assi on ha create un problema pro 6 mille espanioles qui travalia in Gibraltar, e tamben pro le casas de joco operante in le territorio concesse perpetuamente a Anglaterra ante exacte tres centos annos per le Tractato de Utrecht.

In le campo rhetoric, le prime-ministro gibraltarian Fabian Picardo declarava que le ministro espaniol del exterior José García-Margallo es un mixtura del general Franco con un dictator nordcorean. Su collega respondeva simplemente que “le festa es finite”. Picardo accresceva tunc que le question non es de pisca, sinon de soberania, e que le Regno Unite ha sapite defender le Falklands. Plus, le imposition de un tarifa contraria un principio del Union Europee de non imponer restrictiones al dislocamento del travaliatores. Picardo tamben accusa le governamento espaniol de usar Gibraltar pro distraher le attention public de un caso de corruption in le Partito Popular, a que pertine le prime-ministro Mariano Rajoy.

Ben que Espania reclama le devolution de Gibraltar, le population local demonstrava in un plebiscito in 1967 su preferentia per conservar le situation como illo es. Un secunde plebiscito se realisava in 2002, e le option pro Regno Unite vinceva con 98,5% del votos. Desde 2006, le territorio governa su interesses interne sub un constitution proprie.

Sub le forte sol estival, un cauda de travaliatores e touristas attende usque cinque horas per autorisation pro cruciar le frontiera hispanobritannic in Gibraltar. Le nomine de iste possession con 6,7 km² e 30 mille habitantes es un corruption del arabe *Jabl al-Tariq* (Montania de Tariq), in honor al general omiada qui incurveva in le Peninsula Iberic in 711 e aperiva cammino verso le conquista musulman. “The Rock”, como lo supernomina le angleses, es famose per haber albergate le ceremonia matrimonial inter John Lennon e Yoko Ono e tamben per su casas de joco, que occupa 12% del fortia laboral local.

Le informationes proviste in iste notitia appare in *Gibraltar row: UK underlines support amid fears of economic blockade* e *Gibraltar: 10 things you need to know about the Rock*. Ambes appareva publicate in le jornal *The Guardian* le 5 agosto 2013, assi como le photographia al sinistra.

Porchettos plen

Un ricerca constatava que 27 per cento del monetas brasilian non circula. Lor destination le plus commun es le coffres de sparnio personal, que pote esser un parve porco ceramic o un recipiente qualcunque. Il es ben facile trovar historias sur personas

qui ha sparniate centos o mesmo milles de reales in monetas a fin de comprar un cosa specific – un nove DVD player o un ticket de viage, per exemplo. Le pecias metallic brasilian ha valor basse, inter 5 centavos e 1 real, ma le summa de tote le porchettos del pais perface 500 milliones de reales. Applicata in un conto bancari de sparnio al rata currente de 6 per cento al anno, iste valor renderea interesses annual de 30 milliones. Al fin, totes perde: durante que le sparniatores abdica iste fortuna, le commerciantes reclama sur le mancamento de cambio.

Conversations e-postal

Ghislaine Colimon inviava iste message al e-posta del Almanac:

In le numero 40 del Almanac il habeva un discussion super le acceptabilitate de utilizar le parola *respuesta* in interlingua. Le sequente datos pare indicar que iste vocabulo se trova in le lexicos del francese, italiano e portugese con le acception commun de “reaction a un attacco”. Compara, per favor: francese *riposte*, italiano *risposta*, portugese *resposta*. [...]

Io respondeva a ille assi:

De facto, io scribeva *respuesta* in vice del forma correcte *responsa*, per isto on me allertava, con tote ration. Io non habeva pensate sur iste usage con le senso de “reaction” que tu demonstra. Il ha in Interlingua casos assi complexe, in que un radice es commun al linguas de controlo, ma con senso diverse. Le false cognatos abunda mesmo in linguas ben proxime como le espaniol e le portugese. Io crede que le espaniol *respuesta* e le anglese *response* tambien traduce iste idea de reaction, de modo que ambe sensos de *responsa* (a un demanda o a un attacco) sembla justificata in Interlingua.

Ghislaine accresce ancora le occurrentia de *riposte* in francese, anglese e germano:

[...] le tres formas conserva le mesme significatos del francese [...]. Mais sera il possibile haber duplettos in Interlingua? Isto es dicer, duo variantes proveniente del mesme radical, p.ex. *vindicar* per via classic e *vengiar* per via romanic? Claro que si! Lege per favor lo que ha scripte Alexander Gode: “[Interlingua] include un certe numero de duplettos que non pote esser del toto excludite del vocabulario international, perque son international” (IED, Introduction, pagina xlviij).

De facto, Interlingua admitte que un forma classic occorre parallelmente a un synonymo romanic: *seliger* e *selectionar*, *solver* e *solutionar*, *expeller* e *expulsar*, *sepelir* e *sepultar*, *consuler* e *consultar*, *acceder* e *accessar*. Le participio passate (anque dicte “supino”) es un forma productive in le linguas de controlo e, dunque, in Interlingua. De illo proveni adjectivos finite in -ive (p.ex. *selective*, *consultive*), substantivos in -ion (*solution*, *expulsion*) e, non raro, un nove verbo regular in -ar. Un exemplo es le verbo classic *rediger*, participio *redacte*, nove verbo *redactar*. Per vices, le verbo regular veni con signification renovate: de *dicer*, participio *dicte*, deriva le nove verbo *dictar*. Le caso de *respuesta* es plus specific. Il sembla que le radice participial *sponse* (de *sponder*) se ha confuse con *posite* (de *poner*), le qual se ha reduce a *poste* in alcun linguas romanic. Sia como sia, *respuesta* es sí un parola international, ben que *responsa* provide derivatos regular como *responsabile* e *responsive*. Per ration simile, io ha preferite usar, in vice de *vetule*, su synonymo *vetere*, de que deriva *veteran* e *inveterar*.